

ערב של שושנים

מילים: משה דור

לחן: יוסף הדר

משה דור, משורר ועיתונאי שהחל לפרסם את שיריו בשנת 1948, נולד בתל אביב, בשנת 1932. הוא גדל והתחנך בתל אביב, בה סיים את "תיכון חדש" הידוע. כתיבתו השירית החלה בשנות התיכון האחרונות שלו. את שירותו הצבאי עשה ככתב של השבועון הצבאי "במחנה". בתום השירות עלה לירושלים, למד בה כמה שנים, ועם יסוד אוניברסיטת תל אביב, השלים בה את לימודי החוג למדע המדינה.

בשנת 1952 נמנה עם חבורת "לקראת", חבורת סופרים ומשוררים צעירים, שהביאו למהפך בספרות העברית ובשירה העברית. בחבורה היו גם נתן זך, בנימין הרשב, אריה סיון, משה בן-שאול, גבריאל מוקד, ואחרים. החבורה גם הוציאה כתב עת ספרותי בשם זה.

משה דור השתתף גם בעריכת השבועון "מאבק", ועיתון תנועת "הנוער העובד והלומד", "במעלה". בין השנים 1954 ו-1958 כתב דרך קבע ב"משא", מוסף "דבר". בשנת 1958 עבר לכתוב ביומון "מעריב", היה חבר המערכת ואף ערך את המוסף הספרותי של העיתון.

בשנת 1970 יצא לאוניברסיטת איווה, ארצות הברית, ושהה שם כשנה, כנציג הישראלי לתוכנית הספרותית הבינלאומית. בשנת 1975 יצא לשתי שנות כהונה כנספח לענייני תרבות של שגרירות ישראל בלונדון, ומילא את התפקיד עד שנת 1977. משה דור הוא מראשוני השירה והסגנון העבריים ילידיים, והוא גם היה בין ראשוני היוצרים של ז'אנר ה"כתיבה הילידית", ילידי ארץ ישראל, שהנוף הארצישראלי, דימויים ארצישראליים, ולשון ילידית, מהווים את חמרי היסוד של כתיבתם. הוא כתב שירה לילדים, שירה למבוגרים, סיפורת, ביוגרפיה והרבה לתת מכוחו לתרגום. משה דור הלך לעולמו בשנת 2002.

יוסף הדר (1926-2006)

המלחין והשיר על רקע התקופה

יוסף הדר נולד בשכונת בורוכוב, היום העיר גבעתיים. היה מורה, מלחין ומעבד. הוא נחשב לאחד מחשובי היוצרים של הזמר העברי. עוד מילדות שמע בבית מוזיקה קלאסית שהשפיעה על טעמו המוזיקלי כפי שהשתקף בעשרות שירים, כשהבולטים ביותר בהם הם שירי הרועים, שרווחו בשנות החמישים.

יוסף הדר גם שימש כמעבד ומנצח על מקהלות ילדים ובוגרים, ושימש כמורה למוזיקה במשך שנים רבות. ערך גם קייטנות קיץ לילדים שרבים מהם הביאו עמם כלי נגינה לקייטנה וניגנו בניצוחו לחוף הים.

יוסף הדר היה יקיר העיר רמת גן לשנת 1998, וחתן פרס אקו"ם, "נוצת הזהב", בשנת 2000 על מפעל חיים בתחום הזמר העברי והחינוך המוזיקלי בישראל.

השיר "ערב של שושנים" חובר בשנת 1957 והתפרסם בביצועו של צמד הדודאים שהחל אז את דרכו, ואף הפך לסימן ההיכר שלו. שיר זה היה אהוב על שוחרי הזמר העברי, והושר בפייהם של כמה צמדים של זמרים בארץ כמו "העמרנים" ו"הפרברים", בפי הזמרת ריקה זראי, ובפי זמרים בינלאומיים ידועי שם.

בביצוע האופייני של צמד "הדודאים", חינני ומלבב, ניתן להבחין בגוון הקול השונה של שני הזמרים, ובשתי המלודיות המקבילות הנעות בטרצות, אשר הפכו לסגנון מובהק של קטגוריית שירי ערביים, שירי אהבה ותוגה.

על הלחן

משירי האהבה הענוגים לביצוע נינוח בצוותא. אופיו העדין והרגוע של הלחן ותנועתו הריתמית המנוקדת מעניקים מן האיפוק, הליריות והנינוחות בשעת ביצועו. בדומה לזמרים עבריים רבים השיר הוא בסולם רה דורי. מנעדו המצומצם (סקסטה) תורם אף הוא לאופיו השלו.

המבנה של הטקסט: abca

המבנה של הלחן: abab

♩ = 58 Dm Dm7 G Gm Gm6 Dm

תו - בט - ה אל נא צא - ג נים - ש - שו של רכב - ע

Dm7 G7 C Am7 Dm

תו - מפ - לד - נג - ל נה - בו - ל ו' מים - ש - ב מור

Dm7 G Gm C# F

שבה - נו - שו - שו - ח - רו - ו אט - ל - רד - יו - לה - לי

E# Am7 Dm Bb Gm Am7 Dm

כה - ה - א של מר - ו לאט - ב שיר לך חש - אל כה - ק

2x

<p>שחר הומה יונה ראשך מלא טללים פיה אל הכקר שושנה אקטפנו לי.</p>	<p>ערב של שושנים נצא נא אל הבסתן מור בשמים ולבונה לרגלך מסתן.</p>
--	---

לילה יורד לאט...
כל הזכויות שמורות לסתרים

2x

לילה יורד לאט
רדח שושן נושבה
הבה אלתש לך שיר בלאט
זמר של אהבה.

הלחן של הבית השני על מילותיו מתפקדים כפזמון חוזר בין הבית הראשון והשלישי. ללחני הבית והפזמון דמיון וקרבה בשל התבניות המשותפות ולעיתים אף זהות (תיבות 3-4, 11-12), ובשל המהלכים המלודיים הסמוכים.

בלחן של חלק a קו המתאר נפתח בעלייה והמשכו קשתי.
בלחן של חלק b קו המתאר נפתח בירידה וממשיך בכיוון זה עד סיומו.
הפיסוק סימטרי ומוגדר היטב לפי פסוקית בת שתי תיבות.
כל הפסוקיות נפתחות בתבנית מקצב זהה בת תיבה אחת, ואחריה צליל ממושך יותר המשתנה מפסוקית לפסוקית.

הצעה לפעילויות

1. התמקדות בשם השיר כמקור להעלאת הצעות בתחום הלחן:

- העלאת הצעות – השערות של התלמידים לגבי המרכיבים המוזיקליים של הלחן על בסיס הצגת שם השיר בלבד ועל פי שימוש במושגי מפתח שנלמדו מהלכים מלודיים (מרווחים סמוכים או קפיצות), מפעם, דינמיקה, ארטיקולציה
- התייחסות אל מילות השיר - בירור הפרוש של מילות מפתח; זיהוי הדוברים בו, זיהוי הנמענים, תיאור תמונת ההתרחשות

2. הכרת הלחן על מאפייניו:

- האזנה ללחן המושר על ידי המורה בליווי כלי הרמוני (ללא מילים) ודיון מסכם על מאפייניו הבולטים ביחס אל המשוער טרם השמעתו
- חזרה ושינון בשפת המקצב ובתנועת מחיאה על התבנית המקצבית המכילה רבע מנוקד ושמינית, ובשונה מתבנית המכילה רבע ושתי שמיניות
- האזנה ללחן בפי המורה (ללא מילים) ותגובה בתנועת יד לתיבות המכילות רבע מנוקד ושמינית
- ביצוע השיר בפי המורה, ותגובה בתנועה ע"י התלמידים למשפט הנפתח בצלילים הגבוהים ביותר (פזמון)
- האזנה לביצוע השיר בפי המורה וזיהוי המרכיב המלו-ריתמי החוזר והמשתנה באמצעות מעקב אחר תווי השיר (סימול מוסכם לתיבות דומות, זהות)

3. ביצוע השיר בפי התלמידים:

- ביצוע הלחן בשפת המקצב דרך מעקב אחר התיבות הממוספרות בבריסטול בהנחיית המורה
- ביצוע הלחן והמילים בליווי תנועה על התבניות המנוקדות
- ביצוע השיר והקפדה על דיוק המשכים חצי מנוקד ושלים בסיומות הפסוקים
- ביצוע השיר והקפדה על מעבר נקי וזורם בין הצלילים המרכזיים רה, לה, סול.
- ביצוע השיר ורישום המבנה באותיות מוסכמות
- ביצוע השיר על פי סיכום מאפייניו בתחום המפעם, הדינמיקה והארטיקולציה
- ביצוע השיר בתנועה במרחב תוך סימון הפיסוק, הבדלי המנחים בין שני חלקיו והאופי הלירי שלו.